

С. І. Горевалов,
д-р філол. наук;
Н. І. Зикун,
канд. філол. наук

УДК 007: 304: 070 (477)

Військові ЗМК України на зламі століть: проблеми й завдання (євроінтеграційний процес)

Ідеться про роль військових ЗМІ в розбудові Української держави та підвищенні авторитету Збройних сил України.

Ключові слова: військова журналістика, військові ЗМК, українські військові газети.

Вступ. Українська журналістика, у тому числі й військова, на зламі століть відіграла важливу роль у розвитку й розбудові незалежної України, її Збройних сил. Адже зміна влади, способу життя і як наслідок – мислення народу – це доволі вагомий стрес для нації в цілому й її захисників зокрема. Вагому роль у становленні демократії в суспільстві й приживленні її у світогляді відіграли засоби масової інформації. Як потужна ланка соціуму вони беруть участь у формуванні думки суспільства, як канал передачі й отримання інформації є важливим компонентом комунікації. Бурхливий розвиток системи військових засобів масової комунікації зумовлений потребою силових структур України в одержанні політично і соціально важливої інформації, посиленням її ролі в процесі демократизації армії, міліції, спецслужб, прикордонних військ. Інформація в умовах військової діяльності набуває особливого сенсу. Вона стає засобом протиборства при досягненні завдань інформаційної та воєнної безпеки держави [1].

Проблему формування інформаційного простору за участю спеціалізованих військових ЗМК у різні роки розглядали вітчизняні вчені [2; 3]. Однак суспільні зміни й міжнародні виклики не зменшують актуальності дослідження цього сегмента інформаційної системи України. Метою статті є з'ясування нових завдань і тенденцій розвитку військових ЗМК на сучасному етапі реформування Збройних сил України, які переживають не найкращі часи.

Результати й обговорення. Військові засоби масової інформації можуть бути охарактеризовані як багатофункціональні канали збирання, аналізу та передачі інформації, що пов'язані між собою в межах єдиної системи й розрахова-

ні на забезпечення читачів, радіослухачів і телеглядачів інформацією, на створення необхідних умов для її осмислення та практичних дій на основі цієї інформації.

Функціональним призначенням системи ЗМІ є інформаційне забезпечення процесу побудови Збройних сил, зміцнення обороноздатності держави. До основних функцій медіа силових структур дослідники й журналісти-практики традиційно зараховують інформаційну; виховну; соціально-регулятивну (забезпечення узгодженості дій різних соціальних інститутів, груп, окремих громадян для вирішення соціально значущих завдань щодо зміцнення обороноздатності держави); формування суспільної думки; реалізації соціальної активності (використання військової журналістики як засобу підвищення ефективності службової, культурно-побутової діяльності військовослужбовців).

Формування системи військових ЗМК розпочалося зі здобуттям Україною незалежності. Разом зі створенням Збройних сил України слід було негайно розпочати створення системи української військової журналістики.

15 жовтня 1991 р. депутати Верховної Ради України отримали числа газети «Народна армія», редакція якої справедливо претендувала на статус центрального органу Міністерства оборони України. 11 жовтня 1991 р. Верховна Рада України відповідною постановою надала їй статусу центрального друкованого органу Міністерства оборони України. 5 грудня 1991 р. Державний комітет України з преси зареєстрував «Народну армію» і видав їй відповідне свідоцтво. 13 січня 1992 р. особовий склад редакції склав військову присягу на вірність українському народові. Отже, почала формуватися

система інформаційного забезпечення життєдіяльності особового складу армії.

У 1999 р. вийшов у світ перший номер газети «Крила України». Видання швидко здобуло визнання у військах та серед ветеранів військової авіації. «Крила» читали навіть за кордоном: у місіях ООН, куди газету привозили для українських миротворців, пасажири цивільних рейсових літаків, у діаспорі, де «Крила України» передплачували. Коли було створено новий вид Збройних сил України – Повітряні сили, в яких ВПС об'єднали з Військами ППО, газетарі в синіх авіаційних одностроях почали їздити у відрядження до раніше не знайомих їм гарнізонів – розширювали тематичне розмаїття газети та діапазон медійного покриття видання, формували та підтримували позитивну громадську думку про діяльність Повітряних сил ЗСУ. Першого грудня 2005 р. міністром оборони України прийнято рішення про проведення на базі газети «Крила України» експерименту – пілотного проекту – започаткування формату редакційно-інформаційного агентства. Це був перший досвід тісної співпраці військових журналістів із цивільними колегами. 2007 р. творчий колектив унаслідок реорганізаційних заходів був переведений до регіонального медіацентру МОУ у Вінниці, а саму газету видавали на громадських засадах, продовжуючи висвітлювати актуальні питання життєдіяльності Повітряних сил ЗС України. Протягом 2007–2009 рр. газета регулярно надходила в усі військові частини Повітряних сил за кошти індивідуальних передплатників-військовослужбовців. Міжнародний досвід функціонування військових структур Великобританії, США, Польщі, країн СНД, що пройшли етап реформування, свідчить про необхідність нарощування інформаційної підтримки військ шляхом утримання військових засобів масової інформації, засновником яких є Міністерство оборони. Відповідно до директиви міністра оборони України від 24 листопада 2009 р., на базі вінницького регіонального медіацентру Міністерства оборони України відновлено діяльність друкованого органу Міністерства оборони України «Крила України». Нині газета залишається єдиним авіаційним виданням в Україні.

8 червня 1992 р. вийшов перший номер газети «Флот України», що стала взірцем високого професіоналізму та якісної журналістики. Своім народженням вона зобов'язана подвижнику, справжньому професіоналу своєї справи, небайдужій і незалежній духовно людині – першому редактору капітану 1 рангу запасу Юрію Антоновичу Тимощуку (1992–1994). «Флот України» як солідне офіційне видання з'явилося в роздрібній торгівлі «Союздрук», що сприяло розширенню кола його читачів і прихильників.

Газету про українських моряків, море і кораблі почали продавати в Сімферополі, потім в інших містах Криму. Крім того, «Флот України» – єдина військова газета, що має статус міжнародного видання і навіть розповсюджувалася через каталог видань у Російській Федерації. Зусиллями колективу редакції «Флот України» постав перед своїми читачами як сучасне поважне й змістовне видання.

Нині також до складу ВЗМК входять: журнал «Військо України», центральна телерадіостудія Міністерства оборони України; газети ППО та ВПС «Вартові неба» та телерадіостудія ВМС України «Бриз».

У 1994 р., зважаючи на нагальну потребу суспільства, державних діячів, політиків, учених, військових, всіх, хто опікується та професійно займається питаннями національної безпеки й оборони, у друкованому засобі масової інформації, на сторінках якого обговорювалися б актуальні проблеми воєнної політики, реформування оборонної галузі держави, де публікувалися б результати наукових досліджень з питань воєнної безпеки України, з воєнно-теоретичних та військово-технічних проблем, було започатковано науково-теоретичне та науково-практичне видання «Наука і оборона». Серед його цілей: сприяння створенню необхідного науково-теоретичного підґрунтя для постановки та виконання завдань військового будівництва; обговорення нагальних проблем реформування оборонної сфери всіма, хто опікується і професійно займається питаннями національної безпеки й оборони; поширення воєнно-наукових знань, сприяння підвищенню професійного рівня військовослужбовців Збройних сил України.

Названі ВЗМК забезпечують широку географію надходження інформації, її якість та оперативність. Власкоро, як і всі посадові особи, що причетні до організації і проведення виховної роботи, виконуючи вимоги міністра оборони України, активно співпрацюють із цивільними засобами масової інформації, зміцнюючи таким чином зв'язок армії з громадськістю, піднімаючи престиж військової служби. Про важливість цього завдання в сучасних умовах ідеться і в Програмі військово-патріотичного виховання у Збройних силах України на 2012–2017 рр. та Перспективному плані реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних силах України на 2012–2017 рр., затверджених наказом № 14 міністра оборони України від 11 січня 2012 р. [4].

Військові ЗМІ в сучасних умовах ведуть роз'яснювальну роботу щодо законодавчих нормативних актів, указів Президента України, рішень уряду, розпоряджень, постанов державних органів влади й управління, наказів та ди-

ректів міністра оборони України, командирів і начальників; сприяють вирішенню проблем військового будівництва в Україні й формуванню структур ЗСУ, підготовці та перепідготовці військових кадрів, забезпеченню високої мобілізаційної та бойової готовності військ та сил флоту; пропагують практичну діяльність Збройних сил України: розвиток та вдосконалення технічного рівня військ, наукових досягнень у стратегії й тактиці, використання сил і засобів особового складу, утвердження передового досвіду навчально-виховної роботи; висвітлюють вирішення соціальних, економічних, правових, релігійних, культурно-побутових проблем військовослужбовців. Уже згадану Програмою військово-патріотичного виховання у Збройних силах України на 2012–2017 рр. планується підвищення ролі військових засобів масової інформації у військово-патріотичному вихованні молоді. Завдання є нагальним, адже нині аудиторія військових ЗМІ змінилася за своїм складом (з'явилися військовослужбовці-контрактники), за освітою і читацькими вподобаннями. У більшості призовників не сформована мотивація до систематичного отримання інформації. Рівень задоволення потреб у читанні, зокрема пошуку професійної інформації, є вищим у військовослужбовців-контрактників. С. Калмиков наголошує на прямій залежності між професійною орієнтацією військовослужбовців і читанням літератури з питань професійної діяльності [5]. Крім того, змінюються ціннісні настанови й цивільної молоді, яка є потенційною аудиторією спеціалізованих ЗМІ, іншими є й джерела інформації, яким вони віддають перевагу.

Програмою передбачається активізація співпраці з цивільними ЗМІ, урізноманітнення її форм. Приміром, на 2012 р. планується укладення ліцензійних договорів з обласними державними телерадіокомпаніями щодо трансляцій телепрограм «Армія», «Доблесть, мужність, благородство», «Служу Україні» та створення на офіційному веб-порталі Міністерства оборони України в мережі інтернет окремого веб-сайта «Юнацтву про Армію»; створення електронних сторінок за напрямками діяльності Головного управління виховної та соціально-психологічної роботи Збройних сил України.

Для поліпшення іміджу Збройних сил України, подолання стереотипів у сприйнятті їх пересічними громадянами планується на 2014–2017 рр. забезпечити розповсюдження центральних друкованих видань Міністерства оборони України (журналу «Військо України», газети «Народна Армія») у загальноосвітніх навчальних закладах України та через торговельну мережу державного підприємства «Преса України».

Військові журналісти керуються у своїй діяльності такими загальножурналістськими

принципами, як гуманізм, демократизм, патріотизм і національна гордість, достовірність інформації, точність викладення, оперативність доведення інформації, аргументованість, актуальність, збалансованість, коректність формувань. Редакції усіх видань силових структур виважено підходять до підготовки чергових номерів, забезпечуючи повноту й збалансованість передачі найважливішої інформації.

Реагуванням на сучасні тенденції у розвитку преси є існування інтернет-версій друкованих ЗМІ.

Редакції газет, журналів, радіо і телебачення поповнюються журналістами-професіоналами, які мають спеціальну військову підготовку. Однак актуальним завданням залишається підвищення кваліфікації офіцерів-журналістів, яке має проводитися кожні 3–4 роки роботи.

Газети ведуть постійну цілеспрямовану роботу, пов'язану з висвітленням бойової підготовки військ, зміцненням військової дисципліни. З цією метою використовуються репортажі й фоторепортажі, звіти про миротворчу діяльність українських військ на Балканах тощо. Однак неодмінно в центр розповіді військові журналісти намагаються поставити людину, для чого використовують нариси, замальовки, інтерв'ю. Якщо перші два жанри практично зникають зі сторінок цивільних газет, то у військових виданнях вони є домінуючими.

Зрозуміло, що це далеко не повний перелік проблем, які висвітлюються на сторінках військової преси і сприяють підвищенню могутності Збройних сил України.

Висновки. Отже, українська військова журналістика виникла як певна аналогія до військової преси колишніх Збройних сил СРСР та під впливом функціонування цивільної національно-патріотичної державницької преси України. Нині вона докладає всіх зусиль для всебічного інформування воїнів, зближення життя армії і народу, національно-патріотичного, морального, фізичного і професійного виховання військовослужбовців, підвищення обороноздатності України. Однак структура військових ЗМІ, насамперед преси, не задовольняє сучасних потреб в оптимальному інформаційно-пропагандистському забезпеченні особового складу ЗСУ. Серед пропозицій щодо подальшого розвитку й трансформування військових ЗМІ дослідники наголошують і на доцільності створення мережі регіональних медіацентрів інформаційної політики; створення мережі кореспондентських пунктів; оптимізації організаційно-штатної структури військових ЗМІ тощо [3].

Також серед першочергових завдань нині виокремлюється розробка спільної концепції Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки, молоді і спорту про підготовку

журналістів, які працюють у гарячих точках, обов'язкове запровадження у навчальні плани підготовки журналістів спеціальних курсів; налагодження системи підвищення кваліфікації і стажування військових журналістів.

1. *Золотарев О. В.* К чувствам и разуму война [Електронний ресурс] / О. В. Золотарев // Культ-просвет работа: взгляд, поиск, проблемы. – М., 1991. – 224 с. – URL: http://www.dissercat.com/content/voe_nnaya-kniga.

2. *Горевалов С.* Друковані органи Збройних сил незалежної України [Електронний ресурс] / С. Горевалов. – URL: www.franko.lviv.ua/faculty/jur/.../PART-5_16.htm.

3. *Сегеда С.* Основні етапи трансформації військових засобів масової комунікації в контексті реформу-

вання Збройних сил України (1991–2010 рр.) [Електронний ресурс] / С. Сегеда. – URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_38/.../I12_doc.pdf.

4. *Про затвердження* Програми військово-патріотичного виховання у Збройних силах України на 2012–2017 роки та Перспективного плану реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних силах України на 2012–2017 роки : наказ міністра оборони України від 11 січня 2012 року № 14 [Електронний ресурс]. – URL: document.ua/prozatverdzhennja-programi-viiskovo-patriotichnogo-vihovann-doc103290.html.

5. *Калмыков С. П.* Военная книга в меняющейся информационной среде: Конец XX – начало XXI века : дисс. ... канд. ист. наук [Електронний ресурс] / С. П. Калмыков. – М., 2006. – URL: <http://www.dissercat.com/content/voennaya-kniga>.

Подано до редакції 15. 10. 2014 р.

Horevalov Sergiy, Zykun Natalya. Military mass media of Ukraine at the turn of the century: problems and tasks (the European integration process).

The article deals with the role of military media in development of the Ukrainian state and strengthening of credibility of the armed forces of Ukraine.

Keywords: military journalism, military mass media, the Ukrainian military newspapers.

Горевалов С. І., Зыкун Н. И. Военные СМИ Украины на рубеже веков: проблемы и задачи (евроинтеграционный процесс).

Речь идет о роли военных СМИ в развитии Украинского государства и повышении авторитета Вооруженных сил Украины.

Ключевые слова: военная журналистика, военные СМИ, украинские военные газеты.